

abolendum, et constituendum Novum¹. Notandum sane, quanta pro populo ad Deum supplicatione laboraverit, qui tam severus in eos vindicando extitit. Quod autem in ignem missum vitulum fusilem contrivit, et in aquam sparsit, quam populo potum dedit, quid nobis videatur significare, jam alibi scripsimus in opere contra Faustum Manichæum².

QUÆSTIO CXLV.

« Et dederunt mihi, et misi in ignem, et exiit vitulus » hic³. » Compendio locutus est, non dicens quod ipse formaverit, ut exiret vitulus fusilis? An excusationis causa timendo mentitus est, tanquam ipse in ignem periturum aurum projecerit, atque ipso non id agente forma vituli exierit? Quod ideo non est credendum hoc eum animo dixisse, quia nec latere Moysen posset quid esset in viro, cum quo Deus loquebatur, et fratrem de mendacio non redarguit.

QUÆSTIO CXLVI.

« Et cum vidisset Moyses populum, quia dissipatus est, » dissipavit enim eos Aaron, ut in gaudium venirent ad » versariis suis⁴. » Notandum est quemadmodum illud totum mali, quod populus fecit, ipsi Aaron tribuatur, quod eis consenserit ad faciendum quod male petierant. Magis enim dictum est, « Dissipavit eos Aaron, quoniam cessit eis, quam dissipaverunt se ipsi qui tantum malum flagitaverunt.

¹ Exod. xxxii, 19. — ² Vide opus contra Faust. Manich. lib. xxii, cap. 93.

— ³ Exod. xxxii, 24. — ⁴ Ibid. 25.

QUÆSTIO CXLVII.

Cum Moyses dicit ad Deum, « Precor, peccavit populus » iste peccatum magnum, et fecerunt sibi deos aureos, et » nunc siquidem remittis illis peccatum illorum, remitte ; » sin autem, dele me de libro tuo, quem scripsisti¹. » Securus quidem hoc dixit, ut a consequentibus ratiocinatio concludatur, id est, ut quia Deus Moysen non deleret de libro suo, populo peccatum illud remitteret. Verumtamen advertendum est, quantum malum in illo peccato perspexerit Moyses quod tanta cæde crediderit expiandum, qui eos sic diligebat, ut pro eis illa verba Deo funderet.

QUÆSTIO CXLVIII.

MERITO quæritur, cum superius populum dissipasse dictus sit Aaron, cur in ipsum vindicta nulla processerit, neque cum Moyses interfici jussit omnem, qui Levitis euntibus ad portam et redeuntibus occurrisset armatis, neque cum postea factum est quod Scriptura dicit : « Et » percussit Dominus populum propter facturam vituli, » quem fecit Aaron² : » maxime quia et hic hoc idem repetendo inculcatum est. Non enim dictum est, « Et » percussit Dominus populum propter facturam vituli, » quem fecerunt, » sed « Quem fecit Aaron : » et tamen non est percussus Aaron : quinetiam illud, quod de sacerdotio ejus ante peccatum ejus Deus præcipiebat, impletum est. Sed jussit et ipsum et filios abluï ; et sic ordinati sunt in sacerdotio. Ita novit ille cui parcat usque ad commutationem in melius, et cui parcat ad tempus, quamvis eum præscierit in melius non mutari ; et cui non parcat ut mutetur in melius, et cui non parcat, ita ut nec mutationem ejus expectet : et totum hoc ad id redit, quod Apostolus

¹ Exod. xxxii, 31. — ² Ibid. 35.

dicit exclamans : « Quam inscrutabilia sunt judicia ejus, » et investigabiles viæ ejus¹ ? »

QUÆSTIO CXLIX.

« VADE, ascende hinc, tu et populus tuus, quem eduxisti de terra Ægypti². » Deus iratus dicere videtur, « Tu et populus tuus, quem eduxisti : » alioquin dixisset, « Tu et populus meus, quem eduxi de terra Ægypti, » sed illi quando idolum poposcerunt, ita locuti sunt, « Moyses » enim hic homo qui eduxit nos de terra Ægypti, non » scimus quid factum sit ei³ : » liberationem suam in homine constituendo defecerant. Hoc eis modo replicatur cum dicitur, « Tu et populus tuus, quem eduxisti de terra » Ægypti : » quod illis est crimini, non Moysi. Non enim aliud volebat Moyses, nisi ut non in illo, sed in Domino spem ponerent, et Domini misericordia se cum gratiarum actione crederent ab illa servitute liberatos : cujus tamen apud Deum tanquam fidelissimi famuli tantum erat meritum per illius gratiam, ut ei diceret Deus ; « Sine me, » et iratus ira conteram eos⁴. » Quod utrum jubentis sit cum ait ; « Sine me, » an quasi petentis, utrumque videtur absurdum. Nam et si jubebat Deus, inobedienter famulus non parebat ; et Deum hoc a servo velut pro beneficio petere non decebat, cum præsertim posset eos etiam illo nolente conterere. Ille itaque ibi sensus in promptu est, quod his verbis significavit Deus, plurimum apud se prodesse illi populo, quia sic ab illo viro diligebantur, quem sic Dominus diligebat : ut eo modo admoneremur, cum merita nostra nos gravant ne diligamur a Deo, relevari nos apud eum illorum meritis posse quos diligit. Nam cum ab Omnipotente dicitur homini : « Sine » me et conteram eos, » quid aliud dicitur quam, « Con-

¹ Rom. xi, 33. — ² Exod. xxxiii, 1. — ³ Id. xxxii, 1 et 23. — ⁴ Ibid. 19.

tererem eos, nisi diligerentur abs te ? » Ita ergo dictum est : « Sine me, » ac si diceretur : « Noli eos diligere, et conteram eos ; quia ne id faciam dilectio tua in illos intercedit mihi. » Obtemperandum autem esset Domino dicenti : « Noli eos diligere, » si hoc jubendo dixisset, et non potius admonendo et exprimendo quid illum ab eorum supplicio revocaret : nec tamen etiam illo intercedente sine flagello disciplinæ populum dereliquit. Nescio quo enim modo, ut sic eos diligeret ipse Moyses, Deus illos occultius diligebat, qui manifeste voce terrebat.

QUÆSTIO CL.

UBI dicit Deus ad Moysen : « Vade, ascende hinc, tu » et populus tuus, quem eduxisti de terra Ægypti, in » terram quam juravit Abraham, Isaac, et Jacob, dicens : Semini vestro dabo eam¹. » continuo tanquam ad ipsum Moysen adhuc loquatur, occulta conversione, quæ græce ἀποστορῶν dicitur, jam ad ipsum populum loquitur dicens : « Et simul mittam Angelum meum ante te, et » ejiciet Chananæum, et Amorrhæum, et Chettæum, et » Pheresæum, et Gergesæum, et Evæum, et Jebusæum, » et introducet te in terram fluentem lac et mel. Non » enim ascendam tecum, quia populus dura cervice es, » ut non deeam te in via². » Magna sacramenti et mira profunditas tanquam misericordiam majorem posset Angelus habere quam Deus, qui populo duræ cervicis parceret ; cui Deus, si cum illis esset, ipse non parceret : et tamen etiam per Angelum suum, se quodam modo ab eis absente, qui nusquam esse absens potest, implere se dicit quod patribus eorum juravit : tanquam et hic ostendens, hoc se ideo facere, quia illis patribus justis promisit, non quod isti digni essent. Quid ergo sig-

¹ Exod. xxxiii, 1. — ² Ibid. 2, 3.

nificat, nisi forte ideo se non esse cum eis, quia dura cer-
vice sunt; quia non eum propitium et salubrem, nisi hu-
militas et pietas capit. Esse autem Deum cum duræ cervi-
cis hominibus, nihil aliud est quam vindicando adesse atque
puniendo: unde cum eo modo malis non adest, parcendo
facit; quo pertinet illud quod dicitur: « Averte faciem
» tuam a peccatis meis¹: » quia si advertit, evertit. « Sicut
» enim, fluit cera a facie ignis, sic pereunt peccatores a
» facie Dei². »

QUÆSTIO CLI.

« Et dixit Moyses ad Dominum: Ecce tu mihi dicis:
» Deduc populum hunc. Tu autem non demonstrasti mihi
» quem simul mittas mecum. Tu autem dixisti mihi: Scio
» te præ omnibus, et gratiam habes apud me. Si ergo
» inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temet-
» ipsum manifeste ut videam te, ut sim inveniens gratiam
» ante te, et ut sciam quia populus tuus est gens hæc³. »
Quod habet græcus γνοστῶς, hoc quidam latini interpre-
tati sunt, « Manifeste, » cum Scriptura non dixerit φανερώς.
Potuit ergo fortasse aptius dici: « Si inveni gratiam in
» conspectu tuo, ostende mihi temetipsum scienter ut
» videam te: » quibus verbis satis ostendit Moyses, quod
non ita videbat Deum in illa tanta familiaritate conspectus,
ut desiderabat videre: quoniam illæ omnes visiones Dei,
quæ mortalium præbebantur aspectibus, et ex quibus
fiebat sonus, quo mortalis attingeretur auditus, sic exhibe-
bantur, assumpta, sicut Deus volebat, specie qua volebat,
ut non in eis ipsa ullo sensu corporis sentiretur divina na-
tura, quæ invisibilis ubique tota est, et nullo continetur
loco. Et quia in duobus præceptis⁴, hoc est, dilectionis Dei

¹ Psal. I, 11. — ² Id. LXVII, 3. — ³ Exod. XXXIII, 12, 13. — ⁴ Matth. XXII, 40.

et proximi, tota Lex pendet, ideo Moyses in utroque suum
desiderium demonstrabat: in dilectione scilicet Dei, ubi
ait: « Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi te-
» metipsum manifeste, ut videam te, ut sim inveniens gra-
» tiam in conspectu tuo: » in dilectione autem proximi,
ubi ait: « Et ut sciam quia populus tuus est gens hæc. »

QUÆSTIO CLII.

Quid est quod dicit Deus ad Moysen: « Quoniam scio
» te præ omnibus¹: » numquid Deus plus aliqua scit, et
aliqua minus? An secundum quod dicitur quibusdam in
Evangelio: « Non novi vos?² » Secundum hanc enim
scientiam, qua Deus dicitur scire quæ illi placent, nescire
quæ displicent, non quia ignorat ea, sed quia non appro-
bat, sicut ars recte dicitur nescire vitia, cum improbat
vitia, præ omnibus Deus Moysen sciebat, quia Deo præ
omnibus Moyses placebat.

QUÆSTIO CLIII.

NOTANDUM est-ne, quod prius ipse Moyses dixerat Deo:
« Dixisti mihi, Scio te præ omnibus³: » quod illi Deus
posteaquam hoc ipse Deo dixit, legitur dixisse, ante au-
tem non legitur, ut intelligamus non omnia esse scripta,
quæ cum illo Deus locutus est: sed diligentius requiren-
dum est in prioribus Scripturæ partibus, an vere ita sit.

QUÆSTIO CLIV.

I. CUM dixisset Moyses ad Dominum: « Ostende mihi
» gloriam tuam: » respondit ei Dominus: « Ego transibo
» ante te gloria mea, et vocabo nomine Domini in con-
» spectu tuo: et miserebor cui misertus ero, et miseri-
» cordiam præstabo cui misericordiam præstitero⁴ » cum

¹ Exod. xxx, 17. — ² Matth. xxv, 12. — ³ Exod. xxxiii, 12 et 17. —
⁴ Exod. xxxiii, 18, 19.

paulo ante dixisset : « Ipse antecedam te , et requiem tibi » dabo : » quod Moyses sic videtur accepisse : « Ante- » cedam te , » tanquam non ei populo , qui praesens in itinere futurus esset : et ideo ait : « Si non tu ipse simul » veneris nobiscum , ne me educas hinc¹, etc. » Deus autem neque ei hoc negavit dicens : « Et hoc tibi verbum » quod dixisti faciam². » Quomodo ergo cum dixisset ei Moyses : « Ostende mihi gloriam tuam , » rursus tanquam praecessurus et non cum eis simul futurus videtur dicere : « Ego transibo ante te³ » nisi quia hoc aliud est. Ille quippe intelligitur loqui et dicere : « Transibo ante te³, » de quo dicit Evangelium : « Cum venisset hora , ut transiret » Jesus de hoc mundo ad Patrem⁴ : » qui transitus etiam Pascha interpretari perhibetur. Haec itaque magna omnino propheta est. Ipse enim ante omnes sanctos transit ad Patrem de hoc saeculo , parare illis mansiones regni caelorum , quas dabit eis in resurrectione mortuorum ; quoniam transiturus ante omnes primogenitus a mortuis factus est⁵.

II. Gratiam vero suam in eo ipso valde commendat cum dicit : « Et vocabo nomine Domini in conspectu tuo⁶ : » tanquam in conspectu populi Israël , cujus Moyses cum haec audiret typum gerebat. In conspectu enim gentis ipsius ubique dispersae vocatur Dominus Christus in omnibus gentibus. « Vocabo » autem dixit , non , « Vocabor , » activum verbum pro passivo ponens , genere locutionis inusitato ; in quo nimirum magnus sensus latet. Sic enim fortasse significare voluit , se ipsum hoc facere , id est , gratia sua fieri , ut vocetur Dominus in omnibus gentibus.

III. Quod vero addidit : « Et miserebor cui misertus ero , » et misericordiam praestabo cui misericordiam praestitero⁷ : » ibi plane expressius ostendit vocationem , qua

¹ Exod. xxxiii , 15. — ² Ibid. 17. — ³ Ibid. 19. — ⁴ Joan. xiii , 1. — ⁵ Coloss. 1 , 8. — ⁶ Exod. xxxiii , 19. — ⁷ Ibid.

nos vocavit in suum regnum et gloriam : non pro meritis nostris , sed pro misericordia sua. Quoniam enim se gentes introducturum pollicebatur , dicens : « Vocabo nomine » Domini in conspectu tuo : » commendavit hoc se misericorditer facere , sicut Apostolus dicit : « Dico enim » Christum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei , ad confirmandas promissiones Patrum , » gentes autem super misericordia glorificare Deum¹. » Hoc ergo praedictum est : « Miserebor cui misertus ero , et » misericordiam praestabo cui misericordiam praestitero. » Quibus verbis prohibuit hominem velut de propriarum virtutum meritis gloriari , « Ut qui gloriatur , in Domino gloriatur². » Non enim ait : « Miserebor talibus vel talibus , » sed , « Cui misericors fuero : » ut neminem praecedentibus bonis operibus suis misericordiam tantae vocationis meruisse demonstraret. « Etenim Christus pro impiis mortuus est³. »

IV. Sed utrum hoc idem repetere voluerit , cum addidit : « Misericordiam praestabo cui misericordiam praestitero , » vel sicut alii interpretati sunt : « Cui misericors fuero ; » an aliquid intersit , nescio. Quod enim graeca lingua duobus verbis dictum est ελεήσω , et δικαιοσύνη , quod unum atque idem videtur significare , non potuit latinus diversis verbis dicere , et diversis modis eandem misericordiam repetivit. Si autem diceretur : « Miserebor cui misereor , et miserebor cui misertus ero , » non satis commode dici videretur. Et tamen fortius ille ipse ibi sensus est , quod aut ipsius misericordiae suae firmitatem Deus ista repetitione monstravit : sicut « Amen , Amen : » sicut « Fiat , Fiat ; » sicut repetitio somnii Pharaonis , pluraque similia. Aut in utrisque populis , id est , gentibus et Hebraeis , hoc modo Deus praenuntiavit misericordiam se esse facturum. Quod Apostolus ita dicit : « Sicut enim

¹ Rom. xv , 8. — ² 2 Cor. x , 17. — ³ Rom. v , 6.

» vos aliquando non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis illorum incredulitate : sic et ipsi nunc non crediderunt in vestra misericordia, ut et ipsi misericordiam consequantur. Concluserunt enim Deus omnes in incredulitate, ut omnium misereatur¹. »

V. Deinde post hanc suæ misericordiæ commendationem respondet ad illud, quod ei dictum fuerat : « Ostende mihi gloriam tuam, » vel quod supra petiverat Moyses, dicens : « Ostende mihi teipsum manifeste ut videam te. Non poteris, inquit, videre faciem meam. » Non enim videbit homo faciem meam, et vivet² : » ostendens huic vitæ, quæ agitur in sensibus mortalibus corruptibilis carnis, Deum sicuti est apparere non posse : id est, sicuti est videri in illa vita potest, ubi ut vivatur, huic vitæ moriendum est.

VI. Item interposito articulo dicente Scriptura : « Et ait Dominus, » sequitur et loquitur : « Ecce locus penes me³. » Quis enim locus non penes Deum est, qui nusquam est absens? Sed Ecclesiam significat dicendo : « Ecce locus penes me, » tanquam templum suum commendans. « Et stabis, inquit, super petram : quia super hanc petram, ait Dominus, ædificabo Ecclesiam meam. » Statim ut transiet gloria mea⁴ : » id est, « Statim ut transiet gloria mea, stabis supra petram, » quia post transitum Christi, id est, post passionem et resurrectionem Christi stetit populus fidelis supra petram. « Et ponam te, » inquit, in caverna petræ : » munimen firmissimum significat. Alii autem interpretati sunt, « In specula petræ⁵ : sed græcus habet *στῆν* : hoc autem foramen vel cavernam rectius interpretamur.

VII. « Et tegam manu mea super te donec transeam :

¹ Rom. xi, 30-32. — ² Exod. xxxiii, 19, 20. — ³ Ibid. 21. — ⁴ Matth. xvi, 18. — ⁵ Exod. xxxiii, 22.

» et auferam manum, et tunc videbis posteriora mea : » facies autem mea non videbitur tibi¹. » Cum jam dixisset : « Stabis super petram, statim ut transiet gloria mea, » ubi intelligitur post transitum suum promisisse super petram stabilitatem, quomodo accipiendum est quod ait : « Ponam te in caverna petræ, et tegam manu mea super te, donec transeam : et auferam manum, et tunc videbis posteriora mea² : quasi jam illo in petra constituto, tegat manu sua super eum, et deinde transeat ; cum esse in petra non possit, nisi post ejus transitum. Sed recapitulatio intelligenda est rei prætermisæ, quali solet uti Scriptura in multis locis. Postea quippe dixit, quod ordine temporis prius est. Qui ordo ita se habet : « Tegam manu mea super te, donec transeam, et tunc videbis posteriora mea : » nam facies mea non videbitur tibi : et stabis super petram » statim ut transiet gloria mea, et ponam te in caverna petræ. » Hoc enim factum est in eis, quos tunc significabat persona Moysi, id est, Israëlitis, qui in Dominum Jesum, sicut Actus Apostolorum indicant, postea crediderunt, id est, statim ut transiit ejus gloria. Nam posteaquam resurrexit a mortuis, et ascendit in cælum, misso desuper Spiritu sancto, cum linguis omnium gentium Apostoli loquerentur, compuncti sunt corde multi ex eis qui crucifixerant Christum³ : quem ut non cognovissent, et Dominum gloriæ crucifixissent, cæcitas ex parte in Israël facta est⁴, sicut dictum fuerat : « Tegam manu mea super te, donec transeam. » Unde Psalmus dicit : « Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua⁵ : » diem appellans, quando Christus divina miracula faciebat ; noctem, quando sicut homo moriebatur, quando et illi titubaverunt qui in die crediderant. Hoc est ergo : « Cum

¹ Exod. xxxiii, 23. — ² Ibid. 22. — ³ Act. ii, 37. — ⁴ Rom. xi, 25. — ⁵ Psal. xxxi, 4.

» transiero, tunc videbis posteriora mea. » Cum transiero de hoc mundo ad Patrem, posterius in me credituri sunt quorum typum geris. Tunc enim compuncti corde dixerunt: « Quid faciemus¹? » Et jussi sunt ab Apostolis agere poenitentiam, et baptizari in nomine Jesu Christi, ut dimitterentur illis peccata eorum. Quod in Psalmo illo sequitur, cum dictum esset: « Die ac nocte gravata est super me manus tua: » id est, ut non cognoscerem, « Si enim » cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent², » sequitur et jungit: « Conversus sum in ærumna mea, dum configeretur spina³, » id est, cum essem corde compunctus. Deinde addidit: « Peccatum meum cognovi, » et facinus meum non operui⁴: » posteaquam viderunt quanto scelere Christum crucifixerint. Et quia receperunt consilium ut agerent poenitentiam, et in baptismo remissionem acciperent peccatorum: « Dixi, inquit: Pronuntiabo adversum me delictum meum Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei⁵. »

VIII. Hanc autem prophetiam potius fuisse, quam locutus est Dominus ad Moysen, satis res ipsa indicat, quandoquidem de petra vel caverna ejus, et de manus ejus superpositione, de visione posteriorum ejus, nihil postea visibili opere subsequutum legitur. Mox enim adjungit interposito articulo Scriptura: « Et dixit Dominus ad Moysen; » cum ipse Dominus utique etiam illa quæ supra dicta sunt, loqueretur, atque inde contexit quid deinceps Dominus dicat: « Excide tibi duas tabulas lapideas, sicut » et primas, etc. »

¹ Act. ii, 37. — ² I Cor. ii, 8. — ³ Psal. xxxi, 4. — ⁴ Ibid. 5. — ⁵ Ibid.

QUÆSTIO CLV.

Quid est quod dictum est de Domino: « Et reum non » purificabit¹: » nisi, non eum dicet innocentem?

QUÆSTIO CLVI.

Deus in monte duas rursus lapideas tabulas conscrip-turo dicit Moysi inter cætera: « Coram omni populo tuo » faciam gloriosa². » Nondum dignatur dicere: « Coram » omni populo meo. » An ita dixit, « Populo tuo, » quomodo cuilibet homini ejusdem populi diceretur, id est, « Ex quo populo es; » quomodo, « Civitati tuæ dicimus, non cui dominaris, vel quam constituisti, sed unde civis es. » Sic enim et paulo post dicit: « Omnis populus, » in quibus es: » alio modo quid dictum est, nisi populus tuus? Quod autem non dixit, « In quo es, » consuetudo locutionis est.

QUÆSTIO CLVII.

Quid est quod dicitur ad Moysen: « Attende tibi, ne » quando ponat testamentum his qui sedent super ter-ram³. » Non enim habet græcus, « Ne quando ponas; » sed, « Ne quando ponat. » An forte de populo ei dicere voluit, cujus ipse ductor fuit? Sed non ipse introduxit populum in eam terram, ubi prohibet poni testamentum cum eis, qui in illa habitabant. Mirum itaque locutionis genus est, et adhuc inexpertum vel non animadversum: si tamen locutio est, ac non sensus aliquis.

QUÆSTIO CLVIII.

Cum præciperet Deus ad Moysen loquens, ut data terra in potestate, omnis idololatria everteretur, nec adorarentur

¹ Exod. xxxiv, 7. — ² Ibid. 10. — ³ Ibid. 12.

dii alieni, ait : « Dominus enim Deus, zelans nomen, » Deus zelator est¹ : » id est, ipsum nomen quod Dominus Deus dicitur, zelans est, quia Deus zelator est. Quod non humanæ perturbationis vitio facit Deus, semper atque omni modo incommutabilis atque tranquillus : sed hoc verbo indicat, non impune plebem suam per alienos deos fornicaturam. Ductum est enim verbum tropo metaphora a zelo maritali, quod castitatem custodit uxoris. Quod nobis prodest, non Deo. Quis enim tali genere fornicationis Deo nocuerit? sed sibi plurimum, ut pereat. Quod Deus prohibet terrore gravissimo, zelantem se appellans : cui dicitur in Psalmo : « Perdidi omnem qui fornicatur » abs te; mihi autem adhærere Deo bonum est². » Denique sequitur : « Ne forte ponas testamentum his qui sedent » super terram, et fornicentur post deos eorum³. »

QUÆSTIO CLIX.

Quod ait : « Non videberis in conspectu meo inanis⁴ : » sicut indicant circumstantia de quibus loquitur, « In conspectu suo, » dixit Deus in tabernaculo suo : hoc est autem : « Non ibi videberis inanis, » nunquam intrabis sine aliquo munere. Quod spiritaliter intellectum, magnum sacramentum est. Verum hæc dicebantur de umbris significationum.

QUÆSTIO CLX.

Cum de sabbato præcepisset, quid est quod adduxit : « Satione et messe requiesces⁵? » Videtur enim dicere, tempore sationis et messis. An forte ita observandam requiem sabbati præcepit, ut nec illa tempora habeant excusationem, quæ agricolis valde sunt necessaria propter

¹ Exod. xxxiv, 13. — ² Psal. lxxii, 28. — ³ Exod. xxxiv, 15. — ⁴ Ibid. 20. — ⁵ Ibid. 21.

victum atque vitam? Jussum est ergo ut etiam tempore sationis et messis, quando multum urget operatio, requiescat in sabbato : ac sic per hæc tempora, quæ opus plurimum flagitant, significatum est, omni tempore sabbato debere cessari.

QUÆSTIO CLXI.

Quod dicit : « Non concupiscet quisquam de terra tua, » cum ascendes videri in conspectu Dei tui, tria tempora anni¹, » hoc vult intelligi, ut securus quisque ascenderet, nec de terra sua sollicitus esset, Deo promittente custodiam, quod nemo inde aliquid concupisceret, propter illum qui ascendit, ne suam inde timeret absentiam. Et hic satis ostendit quid supra dixerit : « Non apparebis in » conspectu Domini Dei tui inanis, » quia in illo loco dixit, ubi tabernaculum vel templum Deus fuerat habiturus.

QUÆSTIO CLXII.

Quid est quod ait : « Non occides super fermentum sanguinem immolatorum meorum²? » An illa hoc loco dicit immolata sua, quæ per Pascha occiduntur, et præcipit ne tunc sit in domo fermentum, quoniam dies sunt azymorum.

QUÆSTIO CLXIII.

Quid est quod ait : « Et non dormiet in mane immolatio » solemnitatis Paschæ³ : » nisi quod superius aperte præcepit, ne aliquid ex pecore, quod immolatur, carniū relinquatur in mane? Sed locutio fecit obscuritatem : « Dormiet » enim dixit, pro, « Manebit. »

¹ Exod. xxxiv, 24. — ² Ibid. 25. — ³ Ibid.